

— Recunosc că Radu Griesescu reprezintă modelul de comportament masculin elegant în cercurile astea est-europene.

— Te referi la rahatul de curtoazie și de maniere de gentleman?

— Da, mai mult sau mai puțin. Omul atent, adică bărbatul cuviincios, își amintește de zilele de naștere, de zilele de nuntă și de alte tandre aniversări. Trebuie să sărute mîna doamnelor; să le trimită trandafiri, să le facă plecăciuni, să le tragă scaunele în spate cînd se așază, să se repeadă să le deschidă ușa, să facă aranjamente cu *maitre d'hôtel*. În ambianța asta femeile așteaptă să fie răsfățate, adulate, idealizate sau romanțate.

— Adică-i unul din neghiobii ăia care fac pe *chevalier à votre service*? Desigur că nu-i decît paradă. Dar pe femei le gîdilă la inimă.

Călătoria de la gara Montparnasse la Chartres a fost destul de scurtă. Aș fi preferat s-o duc pe Vela să vadă catedrala într-o zi de tîrg, în sezonul fragilor. Dar Vela nu era interesată de Chartres, decît că voise să fie dusă acolo. Nu-i păsa nici cît negru sub unghie de arhitectura gotică sau de vitralii. Ținea doar să i se îplinească voia.

— Vela îți pune tot felul de condiții, nu-i așa? m-a întrebat Ravelstein. Te-a făcut să-i cari tot bagajul?

— Într-adevăr. Eu am venit via Londra.

— Și ea n-a putut să contramandeze nu știu ce întrunire de acasă, așa că ați zburat cu avioane separate. Și i-ai adus toaletele de seară...

Ravelstein nu mă admira pentru asemenea servicii. Mi-o spunea răspicat. Imaginea lui despre menajul meu nu era deloc măgulitoare. Scriitorii nu pot fi soți buni. Ei își rezervă erosul pentru arta lor. Sau poate că, pur și simplu, nu sînt în stare să conveargă, să focalizeze. Iar pe Vela o judeca și mai aspru.

— Poate că n-ar fi trebuit să dau buzna în dormitor, recunoștea el, adăugînd însă: Nici n-a fost mare lucru de văzut. Oricum, pe mine nu mă interesa. Dar a fost departe de a fi goală. Avea furoul pe ea și o serie de chestii pe dedesubt. Așa că ce atîta zarvă și învinuiri?

— Protocolul, i-am explicat.

Ravelstein n-a fost de acord.

— Nu, nu. Nu-i vorba de protocol. Nici pe departe.

Nu mi se întîmplă des să nu găsesc cuvîntul potrivit. Voiam să spun că Vela nu se simțise gata să fie văzută. Cine n-a trăit alături de ea n-are cum să știe cît trudea dimineața la aranjatul părului, machiatul obrazilor, buzelor (în special al buzei de sus) – și cu toate fazele preparării înfățișării ei. Trebuia să fie receptată ca o femeie frumoasă. Dar avea o frumusețe de parada-modei, care necesita retușuri și preparări la nivel uriaș. O să mă bănuieți că o nedreptățesc. Dar vă asigur că mă confruntam cu niște ciudățenii reale – întîmplător, eu am fost un soț în serie, dar de astă dată mi se punea o problemă de autoprezervare.

— Vela asta nu vine din zona Mării Negre? m-a întrebat Ravelstein.

— Și ce-i cu asta?

— La răsărit de Dunăre? Din Carpați?

— Nu pot s-o plasez exact.

— N-are importanță. Deci o *grande dame* după modelul est-european. Nici o franțuzoaică modernă nu și-ar da asemenea aere. Foarte des cei din Europa răsăriteană se cramponează de Franța, nu se simt bine la ei acasă, țara lor îi dezgustă, simt nevoia să se vadă numai în lumină franțuzească. Asta i s-ar putea aplica și unei personalități ca Cioran – sau chiar prietenului tău Grielescu. Speră să se prefacă în franțuji get-beget. Dar cu nevastă-ta e un caz și mai curios...

L-am oprit. Puteam fi acuzat de lipsă de loialitate dacă recunoșteam că Vela era într-adevăr fenomenul

straniu pe care-l descria el. Eu o vedeam cu ochii unui îndrăgostit. Sau măcar parțial. O analizam și din perspectiva naturalistului. Era o femeie foarte frumoasă. Unele trăsături ale feței ei îmi aminteau de Giorgione. În linii mici, puteai plasa originile Velei în Grecia sau chiar în Egipt. Desigur, un intelect superior e un fenomen care ține de universal, iar mintea Velei ținea de o ligă major universală. Partea științifică a minții ei era demnă de un respect cu totul special. Totuși, Ravelstein susținea că exemplele de caractere majore sînt rare printre oamenii de știință. Printre filozofi, pictori, oameni de stat, avocați, da, întîlnești inimi mari. Dar bărbații și femeile cu suflet mare apar extrem de rar printre oamenii de știință.

— Științele lor sînt mari, nu oamenii.

Trebuie să părăsesc Parisul și să mă întorc la New Hampshire.

Cele cîteva zile petrecute la țară m-au dus la concluzia că vizita lui Ravelstein reprezenta o dovadă a afecțiunii pe care mi-o purta. Îl lăsau rece cîmpiile, copacii, lacurile, florile, păsările. Toate acestea însemnau pierdere de vreme pentru un om superior. De ce își sacrificase banca lui de telefoane, restaurantele, comoditățile și atracțiile erotice din New York sau Chicago? Pentru că voia să vadă cu ochii lui ce se întîmplă între Vela și mine în New Hampshire.

O zi i-a fost de ajuns.

— V-am urmărit, mi-a spus el, și am văzut că te-a izolat pe un mușuroi de furnici. Faceți vreodată ceva împreună? Vă plimbați?

— Dacă stau să mă gîndesc, nu.

— Înotați?

— Uneori ea plonjează în piscina vecinului.

— Organizați picnicuri, barbecue, aveți musafiri, petreceri?

— Nu-i genul ei.

— Ție nu-ți poate vorbi despre interesele ei capitale...

Fața mare a lui Ravelstein se apropiase mult de fața mea. Ținîndu-și respirația, încerca să mă facă să privesc totul din punctul lui de vedere. De ce mă supuneam unui calvar de tensiuni zilnice, care nu urmau să sfîrșească niciodată?

Așa cum observa uneori, Vela nu avea nevoie decît de un colțișor liniștit, unde să stea cu genunchii ridicati și cu un carnet în mîină, pe care să-și traseze diagramele; imobilă, cu respirația tăiată. Dar în tot acest timp, emitea curenți negativi în direcția mea. Splendoarea acestui colț din New Hampshire, cu arțarii uriași și stejarii seculari – cu lichenii și mușchiul din ungherele ferite însemnau... mă rog, pentru Vela însemnau foarte puțin. Ea se concentra doar pe marile ei abstracțiuni.

— Unde te plasezi tu în toate acestea? m-a întrebă Ravelstein. Poate că reprezinți maximum ce poate obține vreodată un bărbat de la ea... Întrebarea fascinantă ar fi dacă ea se concentrează pe știință sau pe vrăjitorii, pentru că, în ignoranța ta, probabil că așa vezi lucrurile.

Era un fel potrivit de a expune cazul.

— Activitatea ei tipică, am spus, este ca o dată la cîteva săptămîni să-și facă bagajele, fără să-și uite rochiile de seară, pentru că sesiunile științifice sînt urmate de reuniuni mondene. Pleacă în Jaguarul ei alb și ia parte la conferințele științifice care au loc pretutindeni pe coasta de est.

— Și n-ai spune că, în afară de senzația că ești exclus, încerci și o oarecare ușurare cînd o vezi plecînd?

Ravelstein știa să manifeste compasiune. Dar de cele mai multe ori specula în jurul curiozităților mele paradoxale.

— Și locul ăsta, de aici, ce înseamnă pentru tine? m-a întrebă. Ar trebui să fie refugiul tău

verde, oaza ta de liniște, unde să poți gândi și lucra. Sau, cel puțin, să-ți poți contura proiectele...

În general, eram deschis față de el și doream să-i întrețin spiritul critic. Nutrea un interes autentic pentru viețile prietenilor săi. Pentru caracterele lor, pentru intimitățile lor – pentru nevoile sau fanteziile lor sexuale. Mă surprindea adeseori prin lipsa de egoism, de subiectivism a observațiilor sale. Când îți dezvăluia cusururile, nu urmărea să ți se impună. Într-un fel, eram bucuros să fiu analizat de el, și m-am pomenit vorbindu-i deschis despre ciudățeniile mele.

Vă pot oferi o mostră de conversație:

— Recunosc că-i un loc frumos și liniștit, mi-a spus Ravelstein. Dar ai putea să-mi explici ce înseamnă natura pentru tine – tipul evreului citadin? Doar nu ești un transcendentalist modern.

— Nu. Nu-mi stă în fire.

— Și pentru vecinii tăi de la țară ești una din lighioanele care ar fi trebuit să se înece în potopul lui Noe.

— Da, categoric. Dar nu-mi dau osteneala să mă integrez sau să aparțin comunității. Liniștea din jur m-a atras...

— Am mai vorbit despre asta...

— Pentru că e un lucru important.

— Viața gonește accelerat. Zilele tale se mișcă mai rapid decât suveica țesătorului. Sau decât o piatră care se rostogolește în vînt, vine în jos cu o viteză de zece metri pe secunda pătrată – asta-i o metaforă pentru ritmul precipitat în care se apropie moartea, mi-a spus pe un ton de părinte indulgent. Ți-ar plăcea ca timpul să se tîrască la fel de încet ca atunci când erai copil – când fiecare zi se lungea cît o viață.

— Da, și pentru acest lucru ai nevoie de rezerve de liniște în sufletul tău.

— Așa cum spun rușii. Nu știu care rus a spus-o, dar tu apelezi întotdeauna la ruși, Chick, cînd vrei

să justifici ceea ce faci. Și, în plus, te-ai străduit ani de zile să-ți rînduiești viața – viața ta privată. Drept care iată-te proprietarul acestei case și al acestor stejari cu trei sute de ani vechime, ca să nu mai vorbim de covoarele verzi ale cîmpiilor și de zidurile de piatră. Politica liberală a țării noastre îți îngăduie intimitatea și libertatea, îți îngăduie să nu fii molestată în viața personală. Dar zilele tale zboară grăbit pe lîngă tine – în timp ce nevastă-ta e hotărîtă să-ți răstoarne planul de pašnică împlinire. Trebuie să existe vreo zicală rusească pentru tttt-ah, tttt-ah, constelația ei. E ușor de văzut cum te subjugă. Are, într-adevăr, o înfățișare rasată, cînd e pusă la punct, și un corp sexy...

La început, Ravelstein era extrem de grijuliu să nu o contrarieze pe Vela. De dragul prieteniei noastre, voia să aibă relații amiabile cu amîndoi și, cînd vorbea ea, o asculta cu căldură și cu deosebită atenție. O trata cu deferență. Și făcea toate astea cu un aer de virtuoz – ca un Itzhak Perlman care ar cînta cîntecele de copii pentru o fetiță. Dar judecățile lui mai adînci trebuiau lăsate deoparte. Cînd făcuse gafa de la hotelul din Paris, fusese încă acoperit de acea *entente cordiale* dintre el și Vela. Ravelstein nu se mința niciodată pe sine însuși în observațiile asupra oamenilor. Făcea consemnări mentale pline de acuratețe.

Dar el și cu mine eram prieteni – profund atașați – și prietenia n-ar fi fost posibilă dacă nu ne-am fi înțeles spontan unul pe celălalt. În discuția la care mă refer, și-a rezemat capul chel pe speteaza fotoliului. Mărimea feței lui largi, înțelegătoare, brăzdate de riduri, mă făcea să mă mir de forța de susținere a mușchilor gîtului și umerilor, pentru că picioarele lui aveau un minimum de mușchi. Doar atît cît să-și facă datoria de picioare și să-l asculte.

— Ar fi fost atît de ușor pentru tine să-ți cauți o legătură sănătoasă. Dar nu, tu ai nevoie întotdeauna